

AZ ÚJ PETŐFI-KIADÁS ELŐ- SZAVA.*

Az ATHENAEUM-TÁRSULAT 1868-ban, idősb Emich Gusztáv ur irodalmi vállalatait átvevén, Petőfi Sándor költeményeinek tulajdonosa lett, s a jobbra fordult hazai ügyek nem gátolták többé, hogy a szerző számos, addig kéziratban lappangott, vagy csak megcsonkítva, illetőleg változtatva kinyomathatott verseit szintén napfényre hozza: elhatározta tehát mind összegyűjtve lehető teljes kiadásban közre bocsátani. De lehető díszesben is, a költői szöveghez művészi rajzokat csatolva. E végből java festészeinket kellett megnyernie s a képek számával sem fukarkodhatott: olyan két

* Petőfi költeményeinek az Athenaeum-nál nem sokára megjelenendő, hiteles kéziratok alapján megigazított s hazai művészek rajzaival díszített első teljes kiadásának előleges bemutatására, a szerkesztő ur szíveségéből alkalmunk van az előszót közölni.

körülmény, mely míg egyfelől a könyv becsét emelendő volt, másfelől megjele-
nését késleltette. Ime, több évi fárado-
zás után, bemutathatjuk a kész munkát,
s a ki művészi viszonyainkat valameny-
nyire ismeri, az időt bizony nem fogja
sokalni, kivált ha számba veszi a nyuj-
tott rajzok mennyiségét, változatoságát
és jelességét.

Disze tekintetében tehát reméljük,
hogy kiadásunkkal meg lesz elégedve a
közönség; a mi azonban teljességét il-
leti, erre nézve ki kell jelentenem, hogy
bár ez a kiadás teljesebb valamennyi ed-
diginél, de a szerző minden költeményét,
minden sorát, minden szavát még sem
foglalja magában, a mennyiben nekem,
ki az *Athenaeum* megbízásából a gyűj-
temény szerkesztését elvállaltam, köte-
lességem volt egyet-mást kihagyni abból
az anyagból is, mely hiteles szövegben
rendelkezésemre állott.

Érzem a felelősség súlyát, mely a
mellőzött részletekért a nyilvánosság
előtt rám nehezedik, szükséges tehát,
hogy eljárásomról számot adjak.

Nem akarom ez uttal ismételni a mit
más alkalommal a sajtótörvényekről ál-
talában mondtam,* és csak röviden
érintem, hogy meggyőződéseim szerint a
sajtótörvényeknek, mulbatatlan követke-
zései, a sajtópörök, a köz erkölcs és sza-
badtság ügyének inkább ártanak, mint
használnak, s helyesebbnek látnám, ha a
sajtó által elkövethető törvénytelenések
megtorlásáról nem külön ugy nevezett
sajtótörvény, hanem a közös büntető tör-
vény intézkednék, oly módon, hogy a rá-
galom, becsületsértés, ámitás, csalás, lá-
zítás vagy bármely csábítás súlyosabban
lenne betudandó, mihelyt sajtó útján
történik, holott a sajtótörvények a tisztes-
ség bizonyos ál-fényével vonnak be min-
den vétséget vagy gonosztettet, mely
nyomtatva lép a világ elé, s a mi különben
gyalázatos volna, általok mintegy meg-
tisztul a gyalázattól. Nem csak a jó ügy-

* A szabadságról. Az egyetemi olvasó kör-
ben tartott előadás. 1874. (A sajtótörvényeket
illető észrevételek a füzet 23. és 24-dik lapján
találhatók.)

nek, a rosznak is akadnak martirjai, a martirság pedig a rosz ügyet könnyen népszerűvé teszi. A szó, melyet Deák Ferenc tavaly az ultramontanokra alkalmazott, hogy valamely ügynek martirokat szerezni veszedelmes, nagyon ráillik a sajtószabadsággal visszaélőkre is: a martirság itt is népszerűvé tette a rosz ügyet, s a sajtóvétségek ellen eljáró hatóságok gyűlöletesekké, az elmarasztaltak ártatlanul szenvedőkké lesznek. Nem kellene tűrnünk, hogy a becsstelenség a becsület álarca mögé bujjék, s e részben is Angolországot kellene követnünk, melyre annyiszor hivatkozunk s melynek nincsen sajtótörvénye, de sajtója legszabadabb s egyszersmind legtisztességesebb.

Saját intézményeink alapjára állva, nézetem az, hogy a mennyiben 1848-dik évi sajtótörvényünk jogszerűen fenálló bármi testületek nyilvános tényeinek hü közlését megengedi s ilyen közlemények tartalmát minden keresettől mentesnek nyilvánítja, ez a mentesség következetesen ki lenne terjesztendő a történeti adatokra a legtágabb értelemben, úgy, hogy ehhez képest elhunyt írók összegyűjtött munkái szintén történeti adatokul volnának tekintendők. Hogy irodalomtörténeti adatok, az nem kétes; hogy pedig az irodalomtörténet is része az egyetemes történetnek, szintén tagadhatatlan. A mentesség lényeges megkiváncatlósága, úgy hiszem az, hogy a történet, melyre valamely adat vonatkozik, némileg be legyen fejezve, inkább a multhoz mint a jelenhez tartozzék, ezt a biztosítékot pedig, irodalmi téren, megadná az a kettős kellék, hogy a mentes munkák először csak gyűjteményes munkák, másodszor csak elhunyt szerző munkái lehetnének.

Ezzel korán sem akarok a lángésznek valami kiváltságos helyzetet igényelni a törvénnyel szemközt, annál kevésbé, mert ellenkezőleg éppen a lángészről kívánhatunk méltán többet, mint más ember fiától, s egy azon hiba esetében a műveltebbet és tehetségesebbet bizonyára hibásabbnak fogjuk ítélni, mint

a szegényebb lelkűt nem vitatom tehát a lángész kivételes jogát a nemzet irányában, de igenis a nemzetét a lángész irányában. Azaz: a nemzet jogosan követelheti, hogy írója műveit teljesen bírja, kivált midőn valamely író kedvencévé avatott.

Igen valószínű, hogy ha az írók magok teljesítenék azt a munkát, melyet utódaik végeznek, ha t. i. ők magok intéznék összes műveik gyűjtését, ön híróknak helyesen vagy helytelenül fölfogott érdekében sok mindenfélét kihagynának, a mit a későbbi nemzedék tán legmohóbban bevesz; és csakugyan rendes dolog, hogy midőn valaki maga szedi egybe kiadandó műveit, ezt kisebb-nagyobb válogatással szokta megtenni. Példa rá Petőfi is, ki 1847-ben közre bocsátott összes költeményeiből nem csak ismeretlen zsengéit rekesztette ki, hanem számos olyan versét is, mely előbb, saját akaratából, nyomtatásban megjelent volt. De ha már nem él a költő, és költeményeiből teljes kiadást rendeznek, nincs többé helye a válogatásnak, az író mindenestül kell átadni az utókornak, az utókor élvezetének, tanulmányának, bírálatának.

Mindenestül, tehát kihagyás, legalább önkényes kihagyás nélkül. S a jelen gyűjteményben mégis vannak önkényes hézagok: éppen azok, melyekért igazolnom kell magamat.

Két rendbeliek a hézagok, a meny nyiben részint az izlés, részint a törvény parancsolta.

Midőn izlést mondok, nem a magam külön izlését értem, mert ez több törlésre csábíthatott volna; értem a művelt embereknek azt a közös izlését, mely nyomtatva sem nézheti a mit egy vagy más okból kiejteni ártall, azt az izlést, mely még egy Goethéből sem veszen föl mindent. Hogy nem vezettek e téren a beteges ál-szemérem tekintetei, bizonyíthatom azzal, hogy a közel száz ives kötetben az izlés szempontjából csak is két szó kihagyására szántam magamat, úgy mint az *Élet vagy halál* című költemény 6-dik szakasza vég sorában, s a *Mit nem*

beszél az a német kezdetű 4-dik szakasza első sorában. Ha e nemleges tény elégtelennek látszanék, bizonyságul hívhatom még többek között azt az igenleges ténnyt, hogy a hirhedt *Legendát* egészen átvettem, még pedig élesebb, petőfiesebb változatában.

Számosabb kihagyást engedtem magamnak a törvény nevében.

Való ugyan, hogy külön sajtótörvények hozatala, meggyőződéseim szerint, miként feljebb érintettem, mind a célszerűség, mind az igazság tekintetéből hibás intézkedés; való továbbá, hogy e hibás intézkedések között, kivált az 1848. XVIII. cikkelyt igen-igen tökéletlennek tartom; a törvénynek azonban, míg fönáll, irányzónak kell lenni arra nézve is, a ki nem helyesli. Többet mondok: még arról is meg voltam, és meg vagyok győződve, hogy bár e kiadásba fölvennék, mindent, a mi sajtótörvényünkbe ütközik, keresetet már most aligha indítanának ellenem, vagy ha igen, a költő népszerűségénél fogva Magyarországon bajos volna olyan esküdtszéket összeállítani, mely rám Petőfiért a vétkest kimondaná; ha pedig ez mégis megtörténnék, a következése az lenne, hogy a megtévedt érzelmű sokaság a martir pálmaágát nyomná kezembe. De vajon szabad volt-e a törvénytelenséget, tudva, elkövetnem? csak mivel meg voltam győződve, hogy büntetlen marad, vagy éppen jutalomban részesül, a mennyiben a mintegy hazáért szenvedés olcsó dicsőséget jövedelmezi. Ha gyávaság meg nem tenni, a mit jónak látunk, midőn kockáztatunk mellette valamit, bizonyára kétszeres gyávaság a kedvező helyzettel visszaélni, midőn semmit sem kockáztatunk.

Ime az okok, miért hódoltam a törvénynek, jóllehet bántatlanul, illetőleg a könnyű martiromság kilátásával, ellene szegülhettem volna. Hódoltam a törvény ama pontjainak, melyek a magyar király és családja megsértését tiltják. Hozzá teszem, hogy a mit ez alapon a gyűjteményből kihagytam, politikai rövidlátásunk, fegyelmezetlen szellemünk és zilált viszonyaink közepett tanácsos-

sabbnak láttam volna kihagyni még az esetben is, ha a törvény rá nem kötelez, nem vélvén a különben is szétbomlásra hajlandó elemeket bontó elemekkel szaporítandóknak, s már ennél fogva is tartózkodván oly érzelmek terjesztésétől, melyek a magyar nemzet ragaszkodását a magyar királyhoz csökkenthetik.

Valamint egyébiránt izlés dolgában, úgy a politika terén is őrizkedtem a pruderiától, és tulságos félénkséggel remélem senki sem fog vádolni, a ki például számba veszi, hogy az *Apostolt* egészen és változatlanul közöltem. bár e költemény a királygyilkosság apotheozisa. Csak hogy nem sikerült apotheozisa, mert egyes rajzai bármi kitünők, erkölcsi képtelenség dicsőítése nem sikerülhet. Azonfelül az elbeszélte eset régi, s a mi viszonyainkhoz semmi köze.

Hogy politikai szempontból általában mily mérséklettel jártam el kihagyó munkámban, arról hadd tanuskodjanak a következő adatok. Végkép mellőztem összesen hét darabot, nevezetesen: *A királyok ellen*, *A királyokhoz*, *Készülj, hazám*, *A király s a hóhér*, *Ausztria*, *Itt a nyílám* és *Akaszszátok föl*, címűeket. Egyes részleteket kilencben nyomtam el, úgy mint: a *Vérmező* címűben a 9. és 10-dik szakaszt; az *Élet vagy halál* címűben a 4-dik szakasz 1-ső sorát felében s 2-dik sorát egészen; az *1848* címűben a 4-dik szakasz 4-dik sorát felében; a *Kont és társai* címűben az utolsó két szakaszt; az *Erdélyi hadsereg* címűben az utolsó előtt valót; a *Péter bótya* címűben a 2-dik szakasz 3-dik sorát s a 3-dik szakaszt; a *Honvéd* címűben a 3-dik szakasz 1-ső sorában egy szót s az 5-dik szakasz végső két sorát; a *Föl a szent háborúra* címűben a 4-dik szakasz 2-dik felét s az 5-dik szakaszt; a *Jött a halál* címűben az 1-ső szakasz 3. és 4-dik sorát.

Főlöskéges megjegyeznem, hogy, mert az elsorolt helyek a jelen gyűjteményből kimaradtak, még azért se megsemmisítve nincsenek, se nem hozzáférhetetlenek. Az irodalom buvárai használhatják a hiteles kéziratokat, melyeken e kiadás alapszik, mert az Athenaeum azokat a

Nemzeti Múzeum birtokába bocsátja, s úgy tudom, a költő testvéröccse, Petőfi István ur, a maga nagy kézírattömegét szintén oda szánta.

Főlöskéges azt is megjegyezmem, de talán még sem főlöskéges, hogy a szöveget sehol meg nem változtattam: a mi közölhetetlennek mutatkozott, egészen kihagytam, de nem módosítottam: holott az ötvenes és hatvanas években megjelent Petőfik nem csak házagosak, hanem bennök számos hely meg is van hamisítva, a különben lelkiismeretes javító Kecskeméthy Csapó Dániel által. Nem igazolható eljárás, de az akkori sajtóviszonyok között menthető.

A megjelölt elhagyások kivételével a gyűjtemény teljesnek mondható, a meny nyiben igyekeztem fölvenni bele minden verset, a mi csak Petőfi után fönmaradt. Az olvasó meg fogja benne találni a mi a Gyulai Pál kiadta *Petőfi Sándor egyes művei*-ben található,* meg a mi az eddigi gyűjteményekben, akár a költő saját akarata folytán, akár kényszerűségből, hiányzott, meg a mi szerte kallódott vagy a mit a család tagjai rejtegettek, fog tehát benne találni sokat, a mi most először jut nyilvánosságra. S itt a helye köszönetet mondanom a buzgóknak, kik magán uton vagy hirlapi főlshólalással, e kiadás gyarapításához hozzájárultak, egy-egy elfeledett költeményre rámutatva, egyet-egyet saját birtokukból átengedve.

Hogy egy és más, akaratlanul, még így is kimaradhatott, minden emberi munka tökéletlen voltánál fogva meg kell engednem: a netáni hiányok földerítése s betöltése a további kritika tiszte lesz. Ugyan az ő tiszte lesz megigazítani azt is, ha valamely költemény nem a maga esztendejébe volna sorozva. Hogy a költemények sora, az illető év keretén belül, nincs mindenütt úgy megtartva mint a költő rendezte vagy a művek kelte kívánná, sziveskedjék a kegyes olvasó a nyomdai kiállítás tekinteteinek betudni: néha egy-egy rajz elkészülése

oly sokáig húzódott, hogy kisebb bajnak látszott a megfelelő költeményt hátrább tenni, mint az egész munkát hónapokig feltartóztatni; általában pedig a költemények helyét a rajzoknak, de magoknak a költeményeknek is körvonala és terjedelme jelölte ki: kétszeresen döntő szempont oly kiadásnál, mely diszre, azonban egy uttal tömöntségre törekszik.

Egyébiránt a gyűjtemény elrendezésében a szerző szándokának hódoltam, ki verseit kisebbekre és nagyobbakra (elbeszélőkre) osztotta, e két kereten belül pedig az idő sorát követte volt; ehhez a két fő osztályhoz, ez első teljes kiadásban, a dolog természete szerint még egy harmadiknak kellett járulni, mint toldaléknak, mely a szerző által föl nem vett darabokat foglalja magában. Szigoruan ide kellett volna sorozni a *Helység kalapácsát* is, mert Petőfi ezt is kihagyta volt 1847-dik évi gyűjteményéből; minthogy azonban e kihagyás nem az ő akarata, hanem egyik kiadójával kötött alkuja folytán történt, inkább hittem a szerző szándokát megközelíteni az által, ha a művet a nagyobb költemények közé igtatom megillető helyére.

Csak Petőfit akarván adni, a költeményeket magyarázatokkal nem tarkáztam, bár néha fölvilágosításra szorulnak; a mi jegyzet van egyik-másik költeményhez csatolva, magától a költőtől származik.

A ki magyarázó adatokat kíván Petőfiről s jellemét s költészetét igazi világában ohajtja látni, azt még ma sem utasíthatni más hova, mint Gyulai Pál ez előtt husz évvel megjelent kitünő értekezéséhez* s ezen értekezését kiegészítő két bíráló ismertetéséhez.** A kik ezenkívül irtak róla, részint kereset nyújta-

* Petőfi Sándor és lyrai költészetünk. (Toldy Ferenc Új Magyar Múzeumában, 1754. L. 24. 97 L.)

** Szeberényi Lajos könyve bírálata: Néhány év Petőfi életéből. (Szépirodalmi Figyelő, 1862. II. 4, 26, 36 L.) — Zilahy Károly könyve bírálata: Petőfi életrajza. (Budapesti Szemle, 1866. V. 465 lap.)

nak, mint Szeberényi Lajos,* részint
meg nem bizhatót, mint Zilahy Károly.**
S még kétesebb hitelűek az időnkint itt-
amott fölmerült homályos emlékezések
s regényes adomák, melyek nem hogy
fölismerhetőbbé tennék a költő képét,
nagyobbára eltorzítják. Zavaros forrá-
sok vizét előbb a lelkiismeretes bírálat
szűrőjén kell átszivárogtatni, hogy hasz-
nos italul szolgálhasson a közönségnek.

Budapesten, 1874-dik évi márciusban.

GREGUSS ÁGOST.